

A jogi személyek honosságára vonatkozó rendelkezések az új román Polgári törvénykönyv nemzetközi magánjogi könyvében

KOKOLY ZSOLT †

I. Bevezető

Az új román Polgári törvénykönyv¹ (a továbbiakban: Ptk.) nagy hatást gyakorol a nemzetközi magánjogra is, hiszen beemelte a törzsébe a nemzetközi magánjogi jogviszonyokat szabályozó 1992. évi 105. számú törvény² (a továbbiakban: Nmjt.) rendelkezéseit. Jelen tanulmány célja annak elemzése, hogy az új Ptk. jogi személyek honosságára (nemzetiségére) vonatkozó, nemzetközi magánjogi rendelkezései összhangban állnak-e az uniós joggal, pontosabban az uniós jog által biztosított letelepedési szabadsággal.

Az uniós jog, a gazdasági alapszabadságok egyikeként, biztosítja a természetes és jogi személyek számára a letelepedési szabadságot, függetlenül attól, hogy az Európai Unió melyik államában kívánnak ezzel élni. A jogi személyek esetében a letelepedési szabadságnak két lehetséges megnyilvánulási formája különböztethető meg: a *másodlagos*, valamint az *elsődleges* letelepedés. A másodlagos letelepedésen egy jogi személy azon lehetőségét értjük, hogy másodlagos székhelyeket (leányvállalatokat, fióktelepeket, ügynökségeket stb.) létesíthet az Unió bármelyik tagállamában. A másodlagos letelepedés kérdésköre viszonylag tisztázottnak tekinthető, ezzel szemben lényegesen bizonytalanabb az úgynevezett elsődleges letelepedés

---

† Sapientia – EMTE JTI, egyetemi adjunktus

¹ 2009. évi 287. törvény. Megjelent: Románia Hivatalos Közlönye, 511. szám, 2009. július 24.

² Megjelent: Románia Hivatalos Közlönye, 245. szám, 1992. október 1.

megvalósíthatósága. Az elsődleges letelepedés jelentené azt, hogy egy eredeti társaság jogi személyiségének megtartása mellett tudja áthelyezni székhelyét egy másik tagállamba. Másképpen fogalmazva, lehetséges-e a székhelyáthelyezés anélkül, hogy a társaságnak meg kellene szűnnie az alapító tagállamban és újra kellene alakulnia abban az államban, ahova székhelyét át kívánja helyezni.

Míg a másodlagos letelepedésről megállapítható, hogy az uniós jog kifejezetten biztosítja, az elsődleges letelepedés kérdése az európai társasági jog gyakorlati és elméleti szempontból is egyik legproblematisabb és legtöbbet vitatott témája. A Cartesio-ügyben született ítéletig³ több mint három évtizeden keresztül heves vita tárgyát képezte a nemzetközi magánjogi és európai gazdasági jogi szakirodalomban az, hogy a kereskedelmi társaságok milyen feltételek között gyakorolhatják a Római Szerződésben biztosított elsődleges letelepedési szabadságot. Ezekre a kérdésekre a Római Szerződésből nem szűrhető le teljesen egyértelmű válasz, az Európai Bíróságnak azonban lehetősége volt több ügy kapcsán is értelmezni a társaságok letelepedési szabadságát. Így annak ellenére, hogy az Alapító Szerződésekből továbbra sem szűrhető le egyértelmű válasz – a Bíróságnak sikerült néhány igen fontos kérdésben állást foglalnia.

Az elsődleges letelepedés lehetősége, mint a jogi személyek által igénybe vehető uniós alapszabadság és a tagállamok nemzetközi magánjoga közötti jelentős jogi feszültséget okozó találkozási pontot éppen a jogi személyek honosságát megállapítandó tagállami (nemzetközi magánjogi) normák képezik. Mivel a honosság megállapítására vonatkozó szabályok tagállamonként különbözőek, így egyes jogrendszerek lehetővé teszik, másokban pedig kizárttá válik az elsődleges letelepedéssel való élés lehetősége.

Jelen tanulmányban főként annak elemzésére kerül sor, hogy az új Ptk. a jogi személyek honosságára vonatkozó rendelkezései összhangban állnak-e az Európai Bíróság nemzetközi székhelyáthelyezésre vonatkozó ítéleteiben megfogalmazott elvekkel.

---

³ C-210/06. sz. ügy, Cartesio Oktató és Szolgáltató Bt., ECR (2008) I -00000.

II. A jogi személyek letelepedésére irányadó uniós jogi szabályok és a tagállamok nemzetközi magánjogának ütközése

1. A jogi személyek – beleértve a társaságokat is – letelepedésére vonatkozó, legfontosabb irányadó rendelkezéseket az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 49. és 54. cikkei⁴ jelentik. A 49. cikk értelmében tilos minden olyan intézkedés, amely valamely tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén történő szabad letelepedését korlátozná. A korlátozás tilalma az olyan eljárásokra is kiterjed, melyek egy adott tagállam azon állampolgárait gátolják meg képviseltek, fióktelepek vagy leányvállalatok alapításában, akik egy másik tagállamban telepedtek le. A 49. cikk előírja továbbá, hogy a letelepedés szabadsága magában foglalja a gazdasági tevékenység önálló vállalkozóként történő megkezdésére és folytatására vonatkozó jogot, valamint vállalkozások, társaságok alapításához és ezek irányításához való jogot is. A letelepedés szabadsága a tagállamok állampolgárait illeti meg, az alapszabadságnak pedig a letelepedés országának joga által a saját állampolgáira előírt feltételek szerint kell megvalósulnia.

A jogi személyek letelepedési szabadságával kapcsolatosan az EUMSZ 48. cikke a következőképpen rendelkezik:

Valamely tagállam jogszabályai alapján létrehozott olyan társaság, amelynek létesítő okirat szerinti székhelye, központi ügyvezetése vagy üzleti tevékenységének fő helye a Közösség területén van, e fejezet alkalmazása szempontjából ugyanolyan elbánásban részesül, mint azok a természetes személyek, akik a tagállamok állampolgárai.

„Társaság”: a polgári vagy kereskedelmi jog alapján létrejött társaság, beleértve a szövetkezeteket és a közjog vagy a magánjog hatálya alá tartozó más jogi személyeket, kivéve a nonprofit szervezeteket.

Az 54. cikk visszautal a 49. cikk előírásaira és kiterjeszti a természetes személyek számára biztosított letelepedési szabadságot a második bekezdésben meghatározott társaságok számára is.

Az 54. cikk jelentősége az, hogy meghatározza a társaság fogalmát – közösségi jogi értelemben társaságnak minősülnek a polgári vagy kereskedelmi jog alapján létrejött társaságok, beleértve a szövetkezeteket és a közjog vagy a magánjog hatálya alá tartozó más jogi személyeket, kivéve a nonprofit szervezeteket. Megfigyelhető, hogy a fenti meghatározás igen tág,

---

⁴ Az EKSZ korábbi 43. és 48. cikkei.

tekintve, hogy a szerződés megfogalmazóinak az volt a célja, hogy minél több jogi személy tudjon élni a letelepedés szabadságának lehetőségével.⁵

2. A szerződés 54. cikke értelmében a természetes személyek letelepedési szabadságára vonatkozó normákat kell alkalmazni a társaságok tekintetében is. A 49. cikk tartalmát a társaságokra alkalmazva egyértelműen kiderül, hogy a társaságokat is megilleti az a jog, hogy társaságot, fióktelepet vagy ügynökséget létesítsenek a közösség bármely tagállamában. Ez az úgynevezett másodlagos letelepedési jog, amikor az anyatársaság székhelye, központi igazgatása változatlan marad, tevékenységét azonban újabb gazdasági egységek alapításával egészíti ki. Míg a másodlagos letelepedés kérdésköre viszonylag tisztázottnak tekinthető, lényegesen bizonytalannabb az úgynevezett elsődleges letelepedés megvalósíthatósága.⁶

Az elsődleges letelepedés jelentené azt, hogy egy eredeti társaság jogi személyiségének megtartása mellett tudja áthelyezni székhelyét egy másik tagállamba. A jogi személyiség megtartása melletti székhelyáthelyezés feltételezné a társaságok európai közösségeken belüli korlátozásmentes mozgását, azonban a szerződés nem biztosítja ezt kifejezett rendelkezésben. Ez főként azzal magyarázható, hogy az EUMSZ 54. cikke utaló szabályként csak annyit ír elő, hogy a letelepedési szabadság tekintetében a társaságok a természetes személyekkel azonos elbánásban részesülnek. A 49. cikkben, mivel az kifejezetten csak természetes személyekre vonatkozik, nem található utalás a székhelyáthelyezésre, a társaságok elsődleges letelepedési szabadságára. A szerződés megalkotóinak ezen takarékos megoldása több évtizedes jogvitákra adott okot – így vált a társaságok jogi személyiség melletti székhelyáthelyezésének kérdésköre az európai társasági jog és a nemzetközi magánjog egyik legvitatottabb kérdésévé.⁷

3. Az Európai Unió egyik tagállamából a másik tagállamba való, a jogi személyiség megőrzésével történő székhelyáthelyezést gátolhatják a tagállamok nemzetközi magánjogainak különbségei is. Az elsődleges letelepe-

---

⁵ Osztoivits András: *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata 1-2.*, Budapest, Osiris, 2008, 246. o.

⁶ Király Miklós: A Daily Maitól az Inspire Artig – az Európai Bíróság ítéleteinek hatása a társasági jog értékválasztásaira. *Magyar Jog.* 11/2004, 680. o.

⁷ Osztoivits András: *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata 1-2.*, Budapest, Osiris, 2008. 250. o.

dési szabadság gyakorlását illetően a fő nehézséget az okozza, hogy tagállamonként eltérő szabályok vonatkoznak a társaságok honosságának, személyes jogának megállapítására. A természetes személyekhez hasonlóan a kereskedelmi társaságok számára is nagy jelentőséggel bír a személyes jog, a honosság megállapítása. A honosság szerint kell megítélni ugyanis a társaság mibenlétére vonatkozó olyan kérdéseket, mint a keletkezés érvényessége, a társaság jogképessége, vagy a belső szervezeti felépítés alakulása.⁸

A személyes jog megállapítására alapvetően két elv alakult ki a nemzetközi magánjogban: a székhely-elv és a bejegyzés(inkorporációs)-elv.⁹ E két kapcsolóelv versenyez a társaságok személyes jogának kijelölésénél. E különbség napjainkban is elválasztja az Európai Unió tagállamainak jogrendszerét. A székhely-elv szerint a jogi személy személyes jogát annak az államnak a joga adja, amelynek területén az illető jogi személy székhelye található, a bejegyzés elve szerint pedig a személyes jogra annak az államnak a joga irányadó, ahol a jogi személyt bejegyezték.

A bejegyzési elvet Európában az Egyesült Királyság, Dánia, Hollandia, Írország, Spanyolország alkalmazza, a kontinentális államok többségében (Németországban, Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban) a székhely-elv érvényesül.¹⁰ A székhely elv iskolapéldájának a német jog szerint érvényesülő székhely-elvet tartják; nem véletlen, hogy a székhely-elv legelszántabb védelmezője Németország. A székhely elv alkalmazásának mechanizmusa Németországban a következő: amennyiben egy másik tagállam joga szerint alapított társaság áthelyezi székhelyét Németországba, a székhely elv értelmében a német jog uralma alá kerül, következésképpen a jogképes-

---

⁸ Nemessányi Zoltán: A székhely elv alkonya? Daily Mail- Centros -Überseering. *Európai Jog*. 6/2003. 16. o.

⁹ Vékás Lajos: Uniós alapvető szabadságok és közösségi nemzetközi magánjog. *Európai Jog*. 1/2005.; Sandberger, G.: A társaságokra irányadó jog az Európai Közösségben. A székhely és a bejegyzés elvének kritikai értékelése az Európai Közösség jogának tükrében. *Európai Jog*. 9/1997. 550–555.; Popescu, Dan Andrei: Legea aplicabilă societăților comerciale. *Revista de drept comercial*. 3/1995. 81. o.; Hirt, Hans C.: Freedom of Establishment, International Company Law and the Comparison of European Company Law Systems after the ECJ's Decision in Inspire Art Ltd. *European Business Law Review*; Sept/Oct. 2004. Vol. 15 Issue 5. 1194–1197. o.; Prentice, Dan: The Incorporation Theory – The United Kingdom. *European Business Law Review*; Nov/Dec. 2003, Vol. 14 Issue 6. 631–641. o.

¹⁰ Dyrberg, Peter: Full free movement of companies in the European Community at last? *E.L.Rev.* 28/2003. 529. o.

ségét a német jog alapján kell megítélni.¹¹ A német joggyakorlat szerint azonban az illető társaságot az eredeti székhely szerinti állam ruházta fel jogképességgel, és nem pedig a német jog. Ezért a német jog szerint hagyományosan nem ismerik el az ilyen társaság jogképességét, következésképpen perképességét sem. A jogképesség és perképesség elismerésére csak akkor kerül sor, ha a társaság az új székhely államának joga szerint újraalakul.¹²

A bejegyzési elv és a székhely-elv összehasonlításából kitűnik, hogy az előbbi jóval kedvezőbb a jogi személyiség megőrzése melletti székhelyát-helyezés szempontjából. Feltevődik a kérdés, hogy a székhely-elv alkalmazása összeegyeztethető-e a Római Szerződésbe foglalt letelepedési szabadsággal.

A kérdés megválaszolásában a fő problémát az jelenti, hogy az EUMSZ nem szolgál egyértelmű válasszal, de a megoldás kulcsa valójában már a kezdetektől fogva adott volt: a Római Szerződés 293. cikke már 1957-ben további tárgyalásokat és ezek nyomán a tagállamokra kiterjedő nemzetközi egyezmény kötését tartotta indokoltnak a jogi személyiség megtartásával történő székhelyát-helyezéshez:

A tagállamok, amennyiben szükséges, tárgyalásokat folytatnak egymással annak érdekében, hogy állampolgáraik javára biztosítsák: „a 48. cikk második bekezdésének értelmében vett társaságok kölcsönös elismerését, a jogi személyiség megtartását székhelyüknek egyik országból egy másikba történő áthelyezése esetén, valamint a különböző tagállamok joga által szabályozott társaságok egyesülésének lehetőségét.

A székhelyát-helyezés kérdését megoldandó, a 293. cikk alapján készült és 1968. február 2-án Brüsszelben a hat alapító állam aláírt, a társaságok és jogi személyek kölcsönös elismeréséről szóló egyezményt azonban Hollandia nem ratifikálta, így a hatályba lépése elmaradt.¹³ Az is a közösségi jogalkotás kudarcának tudható be továbbá, hogy a kereskedelmi társaságok közösségen belüli – megszűnés melletti és alapítás kényszere nélküli – székhelyát-helyezést lehetővé tenni kívánó 1997. április 22-i irányelv-előtervezet, a 14.

---

¹¹ Nemessányi Zoltán: A székhely elv alkonya? Daily Mail–Centros–Überseering. *Európai Jog*. 6/2003. 16–17 o.

¹² Dyrberg. *i.m.* 529. o.

¹³ Miskolczi Bodnár Péter (ed.): *Európai társasági jog*. Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, 2004. 38–40. o.

társasági jogi irányelv előtervezete, a tagállamok ellenállása következtében zátonyra futott.¹⁴

Hosszú ideig a társaságok elsődleges letelepedésének gyakorlása csak elméleti problémának számított, de a 80-as évektől kezdve több, székhely-áthelyezéssel kapcsolatos ügy került az Európai Bírósághoz. Így a szerződések szükségviszonya következtében az Európai Bíróságnak több, a jogi szakirodalomban rendkívül sokszor elemzett ügy kapcsán lehetőség nyílt értelmezni a jogi személyiség megőrzése melletti székhelyáthelyezés kérdését. Jelen tanulmány keretei nem teszik lehetővé ezen jogesetek részletes bemutatását és elemzését, ezért csupán az ítéletek legfontosabb pontjainak kiemelésére kerül sor.

III. Az elsődleges letelepedés értelmezése az Európai Bíróság joggyakorlatában

1. Az Európai Bíróság az 1988-as *Daily Mail*-ügyben tárgyalta először érdemben az elsődleges letelepedés megengedhetőségének kérdését.¹⁵ Az ügy kiindulópontja az volt, hogy a Daily Mail társaság – adózási megfontolásból – át akarta helyezni központi ügyvezetési helyét az Egyesült Királyságból Hollandiába. Megjegyzendő, hogy az akkori hatályos brit jogszabályok megengedték a központi igazgatás ilyen jellegű áthelyezését, de adóhatósági engedélyéhez kötötték. Miután a Daily Mail nem kívánt eleget tenni adókötelezettségeinek, a brit hatóságok nem járultak hozzá a székhelyáthelyezési kérelem teljesítéséhez. Az érintett társaság a letelepedés szabadságára, a Római Szerződés 43. (52.) és 48. (58) cikkére hivatkozott, kifejtve, hogy székhelyáthelyezési kérelmének visszautasítása ellentétes a közösségi joggal. Az ügyben eljáró bírói hatóság végül előzetes döntéshozatali eljárást indítván, az Európai Bíróságtól kérte a hivatkozott közösségi jogi rendelkezések értelmezését. Az Európai Bíróságnak tehát főként arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy az EK Sz letelepedési szabadságra rendelkezéseivel összeegyeztethető-e, hogy egy tagállam adóügyi okokból megtiltja egy

---

¹⁴ Vékás, Lajos: Uniós alapvető szabadságok és közösségi nemzetközi magánjog. *Európai Jog*. 1/2005. 16 o.; Vaccaro, Enrico: *Transfer of Seat and Freedom of Establishment in European Company Law*. *European Business Law Review*; 2005, Vol. 16 Issue 6, p. 1361–1363. o.

¹⁵ 81/87. sz. ügy, *The Queen v. H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue ex parte Daily Mail and General Trust PLC*, ECR (1998) 5483.

jogi személy székhelyének áthelyezését egy másik tagállamba, amennyiben ezáltal az adott társaság elkerülheti a már megszerzett haszon és nyereség utáni adó megfizetését.

A Daily Mail-ügyben született ítélet központi elemét azon megállapítás teszi ki, miszerint a természetes személyekkel ellentétben a jogi személyek, beleértve a társaságokat is, a nemzeti jogrendek által létrehozott entitások, így következésképpen a társaságok csak a megalapításukat és a működésüket meghatározó nemzeti jogszabályokon keresztül léteznek. A tagállamok jogrendszerei közötti eltérések feloldására nem alkalmasak a Római Szerződés letelepedés szabadságára vonatkozó rendelkezései, következésképpen ezen rendelkezések nem biztosítanak jogot arra, hogy az egyik állam joga szerint létrejött, és ott bejegyzett társaság eredeti jogi személyisége megőrzése mellett helyezze át központi igazgatását egy másik tagállamba akkor, amikor az engedélyezésre jogosult hatóság ezt nem hagyja jóvá. A Bíróság álláspontja egyértelműen az volt, hogy a jogi személyiség megőrzése melletti székhelyáthelyezés problematikájának megoldásához jogharmonizációs lépésekre – a tagállamok között nemzetközi egyezmény kötésére – van szükség.

2. Az elsődleges letelepedés kérdését másodízben az Európai Bíróságnak az *Überseering-ügy*¹⁶ kapcsán nyílt alkalma tárgyalni.¹⁷ Ebben az ügyben lényegében azt vitatták, hogy összeegyeztethető-e a közösségi joggal az a – székhely-elven alapuló – német szabályozás, amely a társaság jog- és perképeségének megítélését azon állam joga alapján határozza meg, ahol a társaság tényleges székhelye található. Az alapügyben résztvevő Überseering céget Hollandiában jegyezték be, de tevékenységét kizárólag Németországban fejtette ki. Időközben a teljes társasági tőke német állampolgárok tulajdonába került, de továbbra is a holland jog szerint bejegyzett cég maradt.

---

¹⁶ C-208/00. sz. ügy, *Überseering BV v. Nordic Construction Baumanagement GmbH (NCC)*, ECR (2002) I. 9919.

¹⁷ Osztoivits András: *Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata 1-2.*, Budapest, Osiris. 2008. 257–262; Deleanu, Sergiu, Fábíán, Gyula, Costaş, Cosmin Flavius, Ioniță, Bogdan: *Curtea de Justiție Europeană*. București, Wolters-Kluwer, 2007. 351–367; Wooldridge, Frank: *Überseering: Freedom of Establishment of Companies Affirmed*. *European Business Law Review*; May/June 2003, Vol. 14 Issue 3, 227–235.; Thoma, Ioanna: ECJ, 5 November 2002. Case C-208/00 *Überseering BV v. NCC Nordic Construction Company Baumanagement GmbH*. *European Review of Private Law*. Vol. 11 Issue 4, 545–555.; Wymciersch, Eddy. The transfer of the company's seat in European company law. *Common Market Law Review*; Jun/Jul 2003, Vol. 40 Issue 3, 661–695.

Egy alkalommal, az immár német tulajdonba került Überseering, keresetet kívánt indítani egy másik társaság ellen, de az ügyben eljáró német bíróság elutasította ezen kérelmét. A kereset elutasításának oka az volt, hogy a német jogszabályok értelmében a székhely-elv alkalmazásából az következett, hogy az Überseeringet már nem lehetett holland illetőségűnek tekinteni, hiszen tényleges székhelye Németországba került. Azonban ez a társaság a német bíróság értelmezésében nem rendelkezik jog- és perképességgel, hiszen nem Németországban volt bejegyezve. A német bírói hatóságok szerint az Überseering csak abban az esetben válhat jog- perképessé, ha újraalakul Németországban.

Az Európai Bíróság részben újraértelmezte a Daily Mail-ítéletbe foglaltakat¹⁸ és kimondta, hogy az EKSz 43. és 48. cikke értelmében a fogadó államok nem tagadhatják meg egy másik tagállamban jogszerűen létrejött társaság jogalanyiságát, következésképpen a perindítási jogot sem vitathatják el.

3. Az elsődleges letelepedés kérdését legutóbb a *Cartesio-ügy* kapcsán elemezte az Európai Bíróság. Az alapügyben, 2005 novemberében, a Cartesio Oktató és Szolgáltató Bt. székhelyáthelyezési kérelmet nyújtott be a Bács-Kiskun Megyei Bírósághoz mint cégbírósághoz, amelyben kérte, hogy a cégbíróság a társaság új székhelyeként a következő címet tüntesse fel: „Olaszország, 21013 Gallarate, Via Roma 16”.¹⁹ A Cartesio tehát eredeti, bejegyzés szerinti, magyar jogalanyisága megőrzése mellett kívánta áthelyezni központi ügyvezetési helyét Olaszországba. A cégbíróság azonban elutasította a Cartesio kérelmét, arra hivatkozva, hogy a magyar jogszabályok nem teszik lehetővé a székhely áthelyezését valamely más tagállamba úgy, hogy a társaság személyes joga továbbra is a magyar jog maradjon. Ahhoz, hogy a Cartesio áthelyezze székhelyét, előbb Magyarországon meg kell szűnnie, és az olasz jog szerint újra kell alakulnia.²⁰ A Cartesio kérelmét visszautasító cégbíróság a székhely-elvre hivatkozva hozta meg döntését, kifejtve, hogy mind Magyarországon, mind Olaszországban a székhely-elv van érvényben a

---

¹⁸ Király Miklós: *Egység és sokféleség. Az Európai Unió jogának hatása a kultúrára.* Budapest, Új Ember Kiadó, 2007. 199. o.

¹⁹ Poiares Maduro főtanácsnok indítványa: I. 3 pont

²⁰ A Bács-Kiskun Megyei Bíróság mint Cégbíróság Cg. 03-06-11316/12. számú, 2006. január 24-én kelt végzése.

jogi személyek honosságának meghatározásában.²¹ A Cartesio Bt. Fellebbezését tárgyaló Szegedi Ítéltábla előzetes döntéshozatali eljárást indítván, főként annak megválaszolását kérte az Európai Bíróságtól, hogy közvetlenül a közösségi jogra hivatkozva kérheti-e egy társaság székhelyének egy másik államba való áthelyezését, továbbá, hogy összeegyeztethetetlen-e a közösségi joggal az a belső jogi szabályozás vagy gyakorlat, amely megakadályozza azt, hogy az érintett tagállamban honos társaság egy másik tagállamba helyezze át a székhelyét.

Az ügyben 2008. május 22-én született meg Poiares Maduro főtanácsnok indítványa, amelyben kifejtette, hogy a közösségi joggal ellentétes az a tagállami szabályozás, mely megtiltja egy társaságnak, hogy egy másik tagállamba helyezze át székhelyét – így egyértelműen a társaságok szabad „kivándorlása” mellett foglalván állást.²²

A jogi személyiség megőrzése melletti székhelyáthelyezést támogató főtanácsnoki indítvánnyal szemben sokak számára kellemetlen meglepetésként hatott a Bíróság 2008. december 15-én született ítélete. A Bíróság érvelése nagymértékben a Daily Mail-ítéletben kimondott elveket tükrözi, megismételvén, hogy az egységes közösségi jogi szabályozás hiányában a tagállamok meghatározhatják, hogy milyen kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a társaságot a nemzeti joga alapján létrejötnék lehessen tekinteni, és ennek alapján a társaságot megillessen-e a letelepedési jog, valamint azt is, hogy milyen kapcsolat szükséges ezen minőség későbbi fenntartásához. A tagállamok ezen lehetősége magába foglalja azt is, hogy ne engedjék meg a nemzeti jog hatálya alá tartozó társaságnak, hogy megtartsa e minőségét akkor, ha más tagállamban kíván újraszerveződni a székhelyének a másik tagállamba történő áthelyezésével, megszakítva ezzel a létrehozás szerinti tagállam nemzeti jogában előírt kapcsolatot.²³

---

²¹ Metzinger Péter, Nemessányi Zoltán, Osztovits András: *Freedom of establishment for Companies in the European Union*. Budapest, CompLex. 2009.; Metzinger Péter: A társaságok és a szabad letelepedés (a Cartesio-ügyben közzétett főtanácsnoki indítvány kritikája). *Magyar Jog*. 4/2008. 21–25.; Fazekas Judit. Quo vadis Cartesio? – Gondolatok a székhelyáthelyezésről és a letelepedési szabadságról az Európai Bíróság Cartesio-döntése nyomán. *Európai Jog*. 4/2008. 16–26.; Szydło, Marek: Case C-210/06, Cartesio Oktató és Szolgáltató BT. *Common Market Law Review*. 46/2009. 703–722.)

²² A főtanácsnoki indítvány kritikájával kapcsolatosan ld. Metzinger Péter. A társaságok és a szabad letelepedés (a Cartesio ügyben közzétett főtanácsnoki indítvány kritikája). *Magyar Jog*. 4/2008. 21–25.

²³ C–210/06 sz. ügy. Az ítélet 109–110. pontjai.

A Bíróság tehát kimondta, hogy a közösségi jog jelen állapotában a letelepedés szabadságával nem összeegyeztethetetlen, hogy a tagállam megakadályozza a belső joga szerint létrejött társaságot abban, hogy székhelyét úgy helyezze át másik tagállamba, hogy eközben megtartja az előbbi tagállam joga szerinti társasági minőségét. A társaságok elsődleges letelepedési szabadságával kapcsolatosan azonban figyelemre méltóak az ítélet 111–113. pontjaiba foglaltak. Az ítélet 111. pontjában ugyanis a bíróság felhívja a figyelmet arra, hogy a székhely áthelyezésének jogi személyiség megőrzése melletti esetét meg kell különböztetni attól az esettől, amikor az egyik tagállamban létrejött társaság a személyes jog megváltoztatásával helyezi át székhelyét a másik tagállamba, mivel a társaság azon tagállam joga szerinti társasági formába alakul át, amelybe a székhelyét áthelyezi. A Bíróság rámutatott arra, hogy a letelepedés szabadsága lehetővé teszi a társaságok számára az ilyen módon történő átalakulást anélkül, hogy szükség volna a társaság megszűnésére és végelszámolásra az első tagállamban, feltéve, hogy a fogadó tagállam joga megengedi az ilyen átalakulást, és kivéve azt az esetet, amikor e szabadság korlátozását nyomós közérdek indokolja.

A fejezet összefoglalásaként megállapítható, hogy a Daily Mail-ügy óta a Cartesio-ügyben született ítéletig kétségtelenül nagy utat tett meg az Európai Bíróság a kereskedelmi társaságok elsődleges letelepedési szabadságának értelmezésében. A Daily Mail-ítéletben megállapította, hogy a tagállamoknak joguk van korlátozni és megtagadni a társaságoktól a jogi személyiség megőrzése melletti székhelyáthelyezést. A társaságok „bevándorlásának” problematikáját tárgyaló Überseering-ügyben a Bíróság rávilágított, hogy a tagállamok nem tagadhatják meg egy másik államban létrehozott társaságtól a jogalanyként való elismerést.

A Cartesio-ügy kapcsán pedig a Bíróság a Daily Mail-ügyhöz hasonlóan, ismét a cégek „kivándorlási” jogával kapcsolatosan kellett döntést hoznia. A Cartesio-ítéletből kitűnik, hogy a Bíróság álláspontja továbbra is az, hogy a tagállamok továbbra is jogosultak eldönteni, hogy lehetséges-e egy társaság számára a jogi személyiség megőrzése melletti áttelepedés.

III. A jogi személyek honosságára irányadó román nemzetközi magánjogi rendelkezések az uniós jog tükrében

III.1. Az új Ptk. alkotói, a román magánjog egységesítésének megvalósítását célzó intézkedésként, beemelték a törvénykönyv törzsébe a nemzetközi magánjogi jogviszonyokat szabályozó 1992. évi 105. számú törvény rendelkezéseit. A nemzetközi magánjogi rendelkezések az új Ptk. VII. könyvében találhatóak, ezen belül pedig a jogi személyekre vonatkozóan a 2571. cikk, valamint a 2580–2584. cikkek irányadóak.

A jogi személyek honosságára a 2571. cikk és a 2580–2581. cikkek vonatkoznak, a 2582–2583. cikkek pedig a külföldi jogi személyek Romániában való elismerését szabályozzák.

Az új Ptk. jogi személyekre vonatkozó rendelkezéseiről megállapítható, hogy tartalmi szempontból szinte azonosak a Nmjt.v.-ből átemeltékével, tulajdonképpen régi-új szabályokról lévén szó. A 2584. cikk azonban, mely értelmében a különböző nemzetiségű jogi személyek egyesülése csak akkor valósulhat meg, ha tiszteletben tartják az eljárásban részt vevő összes jogi személy honosságára irányadó nemzeti jogszabályt, újításnak számít, hiszen a Nmjt.v. nem tartalmazott ilyen jellegű rendelkezést.

A jogi személyek honosságára, személyi jogára vonatkozó legfontosabb előírásokat az új Ptk. 2571. cikkének (1) bekezdésében találhatóak, melynek értelmében a jogi személy nemzetiségét annak az államnak a joga adja, melynek területén található az alapító okirat szerinti székhelye. A (2) bekezdés szerint abban az esetben, ha az illető jogi személy több államban is rendelkezik székhellyel, nemzetisége megállapítására a tényleges székhely lesz meghatározó; a (3) bekezdés pedig pontosítja a tényleges székhely fogalmát. A nemzetiség megállapítására vonatkozó 2571. cikk a (4) bekezdés révén, a Nmjt.v.-hez képest új tartalommal egészül ki: ennek értelmében, amennyiben az (1)–(3) bekezdések szabályai alapján meghatározott állam joga visszautal annak az államnak a jogára, amelyikben a jogi személyt létrehozták, ez utóbbi állam jogát kell alkalmazni.

Továbbá a 2580–2581. cikkek értelmében a fenti szabályok révén meghatározott nemzeti jog irányadó a jogi személyek jog- és cselekvőképessége; a társulti minőség megszerzése és megszűnése; a társulti minőségből fakadó jogok és kötelezettségek; a vezető szervek megválasztása, hatáskörük és működésük; a jogi személy saját szervei által történő képviselete; a jogi személy felelőssége, az alapító okiratok módosítása; valamint a jogi személy feloszlata és felszámolása tekintetében.

III.2. A román szabályozás értelmezése és kritikája

1. Az Európai Bíróság letelepedési szabadságra vonatkozó ítélkezési gyakorlatának a román jogra gyakorolt hatása vizsgálatakor elsősorban az új Ptk. fentebb bemutatott, a jogi személyek honosságára, nemzetiségére vonatkozó szabályait elemzem, de nem hagyhatóak figyelmen kívül az 1990. évi 31. számú, a kereskedelmi társaságokról szóló törvény egyes rendelkezései sem.

A fenti jogszabályokból kitűnik, hogy Romániában a *székhely-elv* érvényesül, hiszen a 2571. cikkének (1) bekezdése értelmében: „a jogi személy nemzetiségét annak az államnak a joga adja, amelyik területén található a jogi személy alapszabály szerinti székhelye.” A (2) bekezdés, mintegy megerősítésként, a *tényleges székhely elvét* mondja ki: „abban az esetben, ha az illető jogi személynek több államban van székhelye, nemzetisége megállapítására a *tényleges székhely* lesz meghatározó.” A *tényleges székhely* a törvény azt a helyet érti, ahol a jogi személy igazgatásának központi helye található, még akkor is, ha az illető szerv határozatait a külföldön tartózkodó társultak utasításai szerint hozzák meg.²⁴

A *székhely elvét* erősíti továbbá a kereskedelmi társaságokról szóló törvény 1. cikkének (2) bekezdése is: „a romániai székhelyű kereskedelmi társaságok román jogi személyek”. Ezt egészíti ki a társaságok *numerus claususa*, a formakötöttség elve, ugyanis a Ktv. 2. cikke értelmében: „Kereskedelmi társaságok a következő formákban alapíthatóak: közkereseti társaság, egyszerű betéti társaság, részvénytársaság, betéti részvénytársaság és korlátolt felelősségű társaság.”

A hivatkozott jogszabályokból egyértelműen következik, hogy a román nemzetközi magánjog felfogása szerint a jogi személyek, beleértve a kereskedelmi társaságok honosságát, nemzetiségét, annak az államnak a joga adja, ahol *tényleges székhelyük* található.

2. Feltevődik a kérdés, hogy a felvázolt jogszabályi keret tükrében mi lenne a jogi sorsa egy más államban létrehozott, de romániai *tényleges székhellyel* rendelkező társaságnak? Az új Ptk. 2751 cikke, akárcsak a Nmjt. és Ktv. által vallott *tényleges székhely elvének* alkalmazásából az következik, hogy egy ilyen helyzetben lévő társaságnak nem ismerhető el a

---

²⁴ Az új Ptk 2570 3. cikke, akárcsak a Nmjt. 40. cikkének (3) bekezdése.

jogi személyisége, hiszen az illető társaság nem teljesíti a kereskedelmi társaságok létrehozására (engedélyezés és a kereskedelmi jegyzékbe való bejegyzés) vonatkozó követelményeket. Amennyiben ugyanis bebizonyosodik, hogy egy társaság tényleges székhelye Romániában van, a tényleges székhely-elv értelmében román nemzetiségűnek kell tekinteni, mivel azonban az illető társaság nem a Ktv. és egyéb, a társaságok alapítására vonatkozó, jogszabályok szerint jött létre, nem ismerhető el a jogi személyisége a román jog által.²⁵ A szakirodalomban létezik olyan vélemény, hogy amennyiben egy külföldi társaság Romániába helyezte tényleges székhelyét (anélkül, hogy az illető társaság megalakult volna a román jogszabályok szerint), a román jogszabályok kijátszási szándékára lehet következtetni, ezért az ilyen társaságnak nem ismerhető el a jogi személyisége.²⁶

Véleményem szerint ezen álláspont az uniós joggal, valamint az Európai Bíróság letelepedési szabadságra vonatkozó ítéleteiben lefektetett elvekkel nem összeegyeztethető. Az Überseering-ítéletből egyértelműen következik, hogy egy tagállam hatóságai nem tagadhatják meg egy másik államban jogszerűen létrejött társaság jogszerűségét.

3. Feltevődik továbbá a kérdés, hogy a román hatóságok jóváhagynák-e egy társaság azon kérését, mely szerint székhelyét külföldre kívánná áthelyezni? Lehetővé teszi-e a hatályos román jog a jogi személyiség megőrzése melletti székhelyáthelyezést?

A román jogszabályokban nem találhatóak a társaságok „kivándorlására” vonatkozó egyértelmű rendelkezések, de véleményem szerint ezt a lehetőséget a Nmjt. és az annak hamarosan helyére lépő új Ptk. Nemzetközi magánjogi normái, valamint a Ktv. tényleges székhely-elvét valló rendelkezései kizárják. Mivel a Ktv. szerint kizárólag a romániai székhellyel rendelkező társaságok minősülnek román jogi személynek, a székhely külföldre való áthelyezése a román jog hatálya alóli kivonást jelentené, ezért véleményem szerint a Kereskedelmi Jegyzékhatóság valószínűleg nem hagyná jóvá egy ilyen jellegű kérést. Ez a megoldás azonban összhangban áll az Európai Bíróság – a társaságok kivándorlására vonatkozó, a Daily Mail- és a Cartesio-ügyben kifejtett álláspontjával.

---

²⁵ Popescu, Dan Andrei. *Legea aplicabilă societăților comerciale. Revista de drept comercial.* 3/1995. 81. p.

²⁶ Uo.

4. Bár a Daily Mail-ítélet szellemében, a Cartesio ítéletben hozott döntés is fenntartja a tagállamok jogát a jogi személyiség megőrzése melletti székhelyáthelyezés tilalmához, az Európai Bíróság az ítélet 111–113. pontjában felvillantotta a *jogi személyiség megőrzése nélküli székhelyáthelyezés* lehetőségét, így a társaságok egy másik állam joga szerinti társasággá alakulhatnak. A román jog egyelőre nem tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket, de a Cartesio-ítélet értelmében a letelepedés szabadsága lehetővé teszi a társaságok számára az ilyen módon történő átalakulást anélkül, hogy szükség volna a társaság megszűnésére és végelszámolásra az első tagállamban, feltéve, hogy a fogadó tagállam joga megengedi az ilyen átalakulást, és kivéve azt az esetet, amikor e szabadság korlátozását nyomós közérdek indokolja. Következésképpen a Cartesio-ítélet értelmében a román hatóságok nem tagadhatják meg egy kereskedelmi társaságtól azt, hogy jogi személyisége megőrzése nélkül, egy másik tagállam joga szerint meghatározott társasági formává alakulva, helyezze át külföldre a székhelyét.

Összegzés

Az új Ptk., a jogi személyek honosságára vonatkozó, nemzetközi magánjogi rendelkezéseinek elemzése után ismét feltevődik a kérdés, hogy összhangban állnak-e a letelepedés szabadságára vonatkozó uniós normákkal, valamint az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatával?

Az elemzés során természetesen figyelembe kellett venni, hogy a nemzetközi székhelyáthelyezés kérdéseire az Unió sem rendelkezik minden tekintetben kielégítő válasszal, de néhány kulcskérdésben a Bíróság ítéletei irányadóak. A vizsgálat során főként arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az új román szabályozás összhangban van-e az Európai Bíróság eddigi ítéleteiben kifejtett állaspontokkal.

A nemzetközi magánjogi törvény és a hamarosan helyébe lépő új Ptk. jogi személyekre vonatkozó nemzetközi magánjogi rendelkezéseinek egybevetéséből kiderül, hogy néhány módosítás és új rendelkezés bevezetésétől eltekintve, lényegében régi-új szabályokkal állunk szemben. A nemzetközi magánjogi törvénynek, az új Ptk. törzsébe való emelése lehetőséget nyújtott a jogalkotónak a jogi személyek honosságára vonatkozó előírások felülvizsgálatára is, de ennek ellenére továbbra is a tényleges székhely elve maradt az irányadó szabály.

Az Európai Bíróságnak a román szabályozásra gyakorolt hatását vizsgálva véleményem szerint kijelenthető, hogy a jogi személyek „kivándorlásának” tekintetében a román jog által alkalmazott székhely-elv megfelel a Daily Mai-1, valamint a Cartesio-ítéletbe foglaltakkal. A társaságok „bevándorlása” esetében azonban az az álláspontom, hogy a jogalkotónak figyelembe kellett volna vennie az Überseering-ítéletet, hiszen a tényleges székhely elvének árnyalatok nélküli alkalmazása a letelepedési szabadság korlátozásához vezethet.